

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О.Сухомлинського

**125 років від дня народження
Зиновія Лиська (1895–1969),
композитора, музикознавця,
педагога**

Народився 11 листопада 1895 в селі Ракобовті на Львівщині. Освіту здобував у Львівській академічній гімназії та Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка. У 1913 вступив на філософський факультет Львівського університету, однак навчання перервала Перша світова війна. У 1916 потрапив у полон до російських військ, був вивезений на Волинь, а після звільнення в 1917 добровольцем вступив до лав Українських Січових Стрільців. Після війни продовжив освіту: у 1922 виїхав до Праги, де навчався на музикологічному відділі Карлового університету у професора Зденека Несдлі, а також у Празькій державній консерваторії в класі композиції Йозефа Сука. Здобувши блискучу музичну підготовку, Лисько розпочав педагогічну діяльність у Празі: викладав музично-теоретичні

дисципліни в Українському вищому педагогічному інституті імені Михайла Драгоманова, а згодом закінчив Вищу школу майстерності (1929).

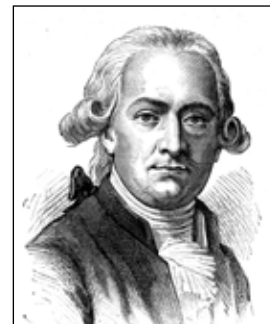
У 1929 переїхав до Харкова, де працював викладачем теоретичних дисциплін у музично-драматичному інституті. Проте, передчуваючи хвилю політичних репресій, у 1931 повернувся на Галичину. Від 1931 до 1939 років обіймав посаду директора Стрийської філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, активно займаючись організаційною, педагогічною та музично-просвітницькою діяльністю. У 1933 вийшла основна його праця «Музичний словник». Протягом 1935–37 за дорученням Ради СУПрМу (Союз українських професійних музик) упорядкував збірник пісень стрілецьких, історичних (козацьких), побутових, обрядових, жартівливих для різних хорових складів а capella (Львів: Видавнича Кооператива «Червона Калина», 1937). Під час Другої світової війни та після неї зазнав поневірянь, опинився в таборі для переміщених осіб у Міттенвальді (Німеччина), де разом із Володимиром Витвицьким і Антоном Ольховським заснував «Об'єднання українських музик» і долучився до створення музичних статей для «Енциклопедії українознавства».

У 1960 емігрував до США. З 1961 очолював Український музичний інститут у Нью-Йорку, брав активну участь у науково-музичному житті української діаспори, очолював музикологічну секцію НТШ, був членом Міжнародної ради фольклорної музики при ЮНЕСКО. Зиновія Лиська вважають представником модерного напрямку в українській музиці. Йому належать фундаментальні записи й упорядкування сотень українських народних пісень, праці

з музичної етнографії та історії української музики. Він зібрав і опрацював близько 12 тис. українських народних пісень, опублікованих у 10-томному виданні «Українські народні мелодії» (Нью-Йорк, 1964–71; Торонто, 1981–94).

Помер 3 червня 1969 в Нью-Йорку, похований на українському кладовищі в Баунд-Бруку (штат Нью-Джерсі).

**280 років від дня народження
Валентина Гаюї (Valentin
Haüy; 1745–1822), французького
педагога, одного із
засновників тифлопедагогіки**

Народився 13 листопада 1745 в Сен-Жюст-ан-Шоссе. Початкову освіту здобув у місцевому монастирі, де ченці помітили його здібності й дали ґрунтовні знання з мов та гуманітарних наук. Згодом продовжив навчання в Парижі, став досвідченим лінгвістом, опанував десять сучасних мов, а також давньогрецьку й іврит. Деякий час заробляв на життя викладанням, згодом працював у Міністерстві закордонних справ перекладачем державних документів та іноземних депеш.

Поворотним моментом у його житті став 1771. Під час обіду в кафе на площі Конкорд у Парижі Гаюї став свідком принизливого видовища: сліпих із притулку Quinze-Vingts у незугарному вбранні виставили на посміховисько під час вуличного ярмарку. Глибоко вражений побаченням, він вирішив присвятити життя поліпшенню становища незрячих і

створенню умов для їхньої освіти та праці. Натхненний прикладом абата Шарля-Мішеля де Л'Епе, який відкрив школу для глухонімих, Гаюї у 1784 розпочав власні педагогічні експерименти. Свого першого учня – шістнадцятирічного сліпого жебрака Франсуа Лезюєра – він знайшов біля дверей церкви Сен-Жермен-де-Пре. Гаюї переконав хлопця відмовитися від жебрацтва, пообіцявши підтримку його батькам. На основі занять із Лезюєром він розробив рельєфно-лінійний алфавіт для читання дотиком – попередник шрифту Брайля. Алфавіт складався з великих рівних літер, видавлених рельєфом на щільному папері. Гаюї також створював прилади для навчання сліпих, рельєфні карти, глобуси, моделі для вивчення географії та природознавства.

У лютому 1785 педагог заснував Інститут для сліпих дітей, який пізніше отримав статус Національного інституту молодих сліпих. 5 грудня 1786 його вихованці надрукували працю Гаюї «Essai sur l'éducation des aveugles» – першу у світі книгу, видану для сліпих. А 26 грудня того ж року 24 учні продемонстрували свої досягнення у Версалі перед Людовиком XVI: вони вміли читати, писати, знали арифметику, географію й навіть грали в оркестрі. Завдяки підтримці короля діяльність Гаюї отримала схвалення Французької академії наук і мистецтв та фінансову допомогу Філантропічного товариства. Проте під час Французької революції школа втратила державну підтримку. У 1802 Гаюї був усунений із посади директора, отримав пенсію у 2000 франків і відкрив приватну школу – так званий «Музей сліпих». Через фінансові труднощі заклад не здобув широкого розголосу. У 1806–17 Гаюї працював у Росії, заснувавши в Петербурзі школу для

сліпих, проте його зусилля не були належно оцінені. У 1817 повернувся до Парижа, де й помер 19 березня 1822. Його справу продовжив Луї Брайль, колишній учень створеного ним Інституту.

13 листопада – у день народження Валентина Гаюї – відзначають Міжнародний день незрячих.

130 років від дня народження Василя-Дмитра Кучабського (1895–1971), історика, публіциста, автора перших українських підручників із військової справи

Народився 4 листопада 1895 у с. Волиця на Львівщині. У 1900 родина переїхала до Львова, де хлопець закінчив народну школу, а згодом – Академічну гімназію. Далі навчався на відділенні права та політології Львівського університету. Ще студентом долучився до громадського життя й нелегальної політичної діяльності. У 1913 став співорганізатором таємної військової організації «Мазепинський курс мілітарний», написав кілька праць – «Теорія стрільби», «Сигналізація», «Розвідувальна служба», «Розвідка», «Шифри», – що є одними з перших українських підручників із військової справи.

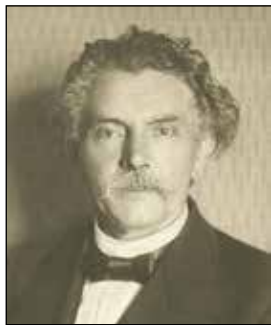
На початку Першої світової війни увійшов до Легіону Українських Січових Стрільців, згодом йому доручили командування сотнею УСС. У вересні 1916 його сотня відзначилася у боях за Лисоню. 1916 потрапив у полон до росіян і до 1918 перебував у таборі для військовополонених у Царицині. Втік з табору і перебрався до Києва,

де у складі Куреня Січових Стрільців брав участь у боях проти більшовиків.

У 1923 емігрував до Німеччини і в 1930 у Берлінському університеті здобув ступінь доктора філософії. У 1935 влаштувався працювати до університету м. Кіль. У цей час розкрилася інша обдарування Кучабського – історика й політичного мислителя. Він є автором праць «Україна і Польща», «Січові Стрільці. Воєнно-історичний нарис», «Українська дипломатія та держави Антанти в 1919 р.», «Симон Петлюра в світли історії».

Зі середини 1944 відомостей про нього немає. Припускали, що його знищили НКВДисти. Лише у 2007 виявилось, що насправді В. Кучабський помер власною смертю, до того ж аж у 1971. Наприкінці Другої світової війни він перебрався до німецького містечка Бланкенбург, де спочатку працював у муніципалітеті, а потім учителював у школі. Як йому вдалося не потрапити під каток репресій, достеменно не відомо. Але ціна, яку він заплатив, виявилася величезною: до самої смерті В. Кучабський уникав будь-яких контактів з українською еміграцією, тому його і вважали загубленим.

175 років від дня народження Роберта Зейделя (Robert Seidel, 1850–1933), швейцарського педагога, теоретика трудової школи

Народився 23 листопада 1850 в саксонському містечку Кірхберг у родині ткача. Після закінчення народної школи працював на фабриці, однак прагнення до освіти

спонукало його до самоосвіти. Склавши екзамени за вчительську семінарію, отримав право викладати, а згодом навчався у Цюрихському університеті. Переїхавши до Швейцарії, Зейдель поєднав педагогічну, наукову й громадську діяльність. Викладав у Федеральній вищій технічній школі (ETH Zürich) та Цюрихському університеті, редагував газети «Arbeiterstimme» («Робітничий голос») і «Volksrecht» («Народне право»), був депутатом кантонального парламенту та членом Національної ради Швейцарії.

У 1880-х висунув концепцію трудової школи, яка, на його переконання, могла існувати лише тоді, коли суспільство визнає працю основою культури й виховання. Головні положення цієї концепції викладено в працях «Ручна праця – наріжний камінь гармонійної освіти» (1901), «Трудова школа, трудовий принцип і трудовий метод» (1910), «Школа майбутнього – трудова школа» (1919), «Цілі виховання» (1921). Наголошував, що людина не може реалізувати своє призначення поза колективом: вона формується в суспільстві, через спільну працю, взаємодопомогу й відповідальність. Тому, за Зейделем, справжнє виховання має бути соціальним за своєю суттю, а провідними його формами є ручна праця, гра й сільськогосподарська діяльність.

Ідеї Зейделя здобули широке визнання у європейській педагогіці початку XX ст., а у 1920-х активно поширювалися й в Україні. Його праці друкували у педагогічних виданнях і навчальних хрестоматіях, що використовувалися у педагогічних вишах. Зокрема, у журналі «Шлях освіти» (1922, № 1) було опубліковано переклад його доповіді «Трудова школа як основа гармонійного розвитку людини», виголошеної на Німецькій шкільній конференції 1920 року; у Харкові у «Хрестоматії сучасних педагогічних течій» (1926, упоряд. Я. Мамонтов) надруковано українські переклади

уривків з доповідей «Ручна праця як основа фізичного, розумового, художнього та морального виховання» і «Цілі виховання». Ці публікації стали важливим чинником поширення ідей європейської реформаторської педагогіки в Україні та сприяли становленню національної концепції трудової школи 1920-х років.

Помер 19 липня 1933 в Цюриху.

140 років від дня народження Миколи Погрібняка (1885–1965), художника, педагога

Народився 5 грудня 1885 в с. Козацьке на Черкащині в селянській родині. Після закінчення сільської двокласної школи вступив до Миргородської художньо-промислової школи ім. М. Гоголя, де навчався у Опанаса Сластіона і Фотія Красицького. Закінчив школу одночасно з Художньо-педагогічними курсами у 1908. Ще в художньо-промисловій школі захопився ілюстративною графікою і поруч зі своїми вчителями та театральним художником і графіком І. Бурячком брав участь у оформленні українського сатиричного журналу «Шершень», що видавався у Києві (1906). 1907 став оформлювати дешеві книжечки для народного читання – «книжки-копійки», які виходили у Катеринославі (нині – м. Дніпро).

Як книжковий графік, ілюстрував майже усі видання письменників-просвітян. Сприяючи розвитку дитячої літератури в Катеринославі в 1910-20-х, виявив себе не лише

Закінчення. Початок на с. 44

талановитим ілюстратором дитячих книжок, а і як дитячий письменник. Був членом товариства «Просвіта» (1913), постійним учасником художніх виставок у Катеринославі та Києві. На Міжнародній виставці дитячої художньої літератури в Парижі була високо оцінена його робота над книжкою «Посуд», ілюстрованою кольоровими репродукціями, тексти до яких писав сам художник.

Був одним з організаторів Катеринославського художнього музею. Оформив низку видань А. Кащенка, «Словник української мови» Д. Яворницького (1920), обкладинку часопису «Зоря» (1925) тощо. Його малюнки прикрашають читанку І. Труби «Стежка додому» (три частини, 1917–18).

Викладав у різних навчальних закладах Дніпра: Школі ім. Риндовської, Педагогічному технікумі, трудовій школі № 40, трудовій семирічній школі № 21, 2-ій залізничній технічній середній школі, художньому училищі. Педагогічний діяльності присвятив понад 50 років, виховавши цілу плеяду художників, архітекторів та інженерів, які згодом стали видатними діячами мистецтва і науки.

Помер 30 травня 1965, похований у м. Дніпро.

110 років від дня народження Андрія Боби́ря (1915–1994), співака-бандуриста, диригента, педагога

Мелодія пісні «Ре́ве та стогне Дні́пр широ́кий» у виконанні Андрія Боби́ря стала музичним позивним Українського радіо в роки Другої світової війни (радіо «Дніпро») і залишається ними дотепер.

Народився майбутній бандурист 13 грудня 1915 у с. Ничипорівка на Київщині. Музичну освіту розпочав у Київському музично-театральному технікумі, який закінчив 1941, а згодом продовжив у Київській консерваторії, де навчався у класах видатних митців Григорія Верьовки та Григорія Компанійця (закінчив у 1947).

Учасник Другої світової війни, служив льотчиком на отриманому в межах лендлізу американському винищувачі Р-39 «Аерокобра». Зроблену самотужки бандуру на 12 басів і 18 приструнків дуже любив, уважав своїм талісманом і брав її із собою на бойові вильоти. Фронтowa бандура А. Боби́ря зберігається в Музеї театрального, музичного і кіномистецтва України.

Від 1936 – співак Ансамблю бандуристів Українського радіо, у 1946–65 – його художній керівник. З 1965 – художній керівник і головний диригент Оркестру народних інструментів Держтелерадіо України. Народний артист Української РСР (1986).

Педагогічна діяльність А. Боби́ря – ціла епоха українського бандурного мистецтва. Впродовж десятиліть роботи в Київській консерваторії (1938–41, 1949–79) він виховав плеяду майбутніх майстрів: М. Гвоздя, С. Баштана, А. Омельченка, Н. Москвіну, Н. Павленко, В. Кухту та ін. Його учні стали продовжувачами школи, де педагогіка спиралася на живу традицію, ансамблеву дисципліну й глибоке відчуття українського мелосу. Як методист і дослідник, уклав посібник «Поради керівнику ансамблю бандуристів» (1953), який став практичним дороговказом для викладачів і керівників творчих колективів. Автор понад 500 обробок народних пісень і танців, він перетворив бандуру на потужний інструмент виховання – не лише музичного, а й духовного.

Помер 18 травня 1994 у Києві.

Інститут вищої освіти НАПН України
оголошує конкурс на посади у відділі

забезпечення якості вищої освіти:

- завідувач відділу (1,0);
- головний науковий співробітник (2,0);
- провідний науковий співробітник (2,0);
- старший науковий співробітник (1,5);
- молодший науковий співробітник (1,5);

дослідницької діяльності університетів:

- завідувач відділу (1,0);
- головний науковий співробітник (3,0);
- провідний науковий співробітник (0,5);
- старший науковий співробітник (1,5);
- науковий співробітник (1,0);
- молодший науковий співробітник (1,0);

взаємодії університетів та суспільства:

- завідувач відділу (1,0);
- головний науковий співробітник (3,0);
- провідний науковий співробітник (1,0);
- старший науковий співробітник (1,0);
- молодший науковий співробітник (1,0);

соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті:

- завідувач відділу (1,0);
- головний науковий співробітник (2,5);
- провідний науковий співробітник (1,0);
- старший науковий співробітник (3,0);

науково-організаційної та кадрової роботи:

- молодший науковий співробітник (1,0).

Вимоги до наукового ступеню стосовно посад:

завідувач відділу – доктор наук або доктор філософії (кандидат наук);

головний науковий співробітник – доктор наук;

провідний науковий співробітник – доктор наук або доктор філософії (кандидат наук);

старший науковий співробітник – доктор наук або доктор філософії (кандидат наук);

науковий співробітник – доктор філософії (кандидат наук) або магістр,

молодший науковий співробітник – доктор філософії (кандидат наук) або особа, що має вищу освіту другого (магістерського) рівня.

Строк подання заяв – 30 календарних днів з дня оприлюднення оголошення.

Документи на конкурс: 1) письмова заява на ім'я керівника про участь у конкурсі, написана власноруч; 2) копія документа, що посвідчує особу; 3) заповнена особова картка (встановленого зразка); 4) автобіографія; 5) копія трудової книжки (за наявності); 6) копія документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); 7) перелік наукових праць кандидата, опублікованих впродовж останніх п'яти років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях, зокрема опублікованих: у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, який затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері науки, наукової, науково-технічної діяльності та інноваційної діяльності; у наукових виданнях інших держав; у іноземних (міжнародних) виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах. Перелік наукових праць з посиланнями на інформаційні ресурси та веб-сайти, на яких вони розміщені, або електронні копії наукових праць кандидати надсилають на зазначену в оголошенні адресу електронної пошти; 8) письмова згода на обробку персональних даних; 9) документ, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до частини 3 статті 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Документи подавати за адресою:

01104, м. Київ, вул. Бастіонна, 9, (каб. 901), e-mail: t.stefanska@ihed.org.ua

Телефон для довідок: (044) 285-71-24, (093) 093-22-00

Контактна особа – Стефанська Тетяна Володимирівна.